

Dr. Katona Magda, a politikai tudományok kandidátusa-Répási Krisztián doktorandusz

Az öngyilkos merényletek politikai üzenete

Az öngyilkos terrorizmus a pszichológiai hadviselés eszköze. Célja azonnali pánik, hosszútávú félelemérzet kialakítása, figyelmeztetés, büntetés. Ezek révén tudatják a közvéleménnyel nyíltan bevallott szándékaikat, ezek leple alatt akarják elérni azokat a célokat, amiket titokban próbálnak tartani. Nyílt cél gátat szabni a Nyugat térnyerésének, sarí'a törvénykezés, iszlám állam bevezetése. Burkolt szándék interetnikus konfliktusok gerjesztése. Támadják a modernizációt, a törzsi rendet, pártokat, választásokat. Az antiimperialista retorika ellenére az iszlamista fegyveresek nemcsak a nagyvállalatok gazdasági játszmáinak, de a térségben érdekelt országok politikai manővereinek az eszközei is. Érdeükben áll az oktatási infrastruktúra lerombolásával, a munkavállalás lehetőségeinek minimalizálásával a konkurens munkaerő kiiktatása, a külső hatalmaktól függés erősítése. Nemcsak egyes országok infrastruktúráját, gazdasági függetlenségét vagy politikai stabilitását, de a régió országainak viszonyrendszerét is célozzák, egyrészt az unipoláris világtól való függést erősítik, másrészt a többpólusúvá váló világ hatalmi játszmáinak a bábjai.

Kulcsszavak: terrorizmus, asszimmetrikus hadviselés, öngyilkos merényletek, iszlám szélsőségesek, nacionalizmus.

Political Message of Suicide Assaults

Resumé

Suicide terrorism is a tool of psychological warfare, to create immediate panic, permanent fear, to warn, to punish. By these assaults terrorists are communicating their overt purposes and try to implement secret goals. Overt purpose to restrict Western influence, implement shari'a law and Islamic state. Covert goal is to instinct interethnic conflicts. They are attacking on modernization, both traditional (and modern social structures; tribal system, political parties, elections. In spite of anti-imperialist rhetoric, Islamist militants are tools of economic interests of multinational concerns, and geo-politic regional maneuvers. By destroying educational infrastructure and by reducing employment opportunities to abolish rival labor force their aim strengthening dependence from external powers. Not only by assaulting infrastructure of particular countries, independence, economic and political stability, they are targeting the international relations of the countries of the region, by strengthening dependence from the uni-polar world order they are pawns of the power games of a formulating multi-polar world order.

Keywords: terrorism, assymmetric warfare, suicide assaults, Islamic radicalism, ethnic nationalism.

Történelmi háttér

Az aszasszinok szektáját a XI. század végén alapította a síita iszlám nizárita iszmáilita ágához tartozó Hasszán Ibn Asz-Szabáh nevű költő és tudós. Szabáh a síita Fátimída kalifátusra leselkedő legnagyobb veszélyt egyrészt az Abbászida Kalifátus nizárita-ellenes tagjaiban, másrészt a terjeszkedő szeldzsuk törökökben látta. Szabáh úgy próbálta megvédeni a fátimídákat, hogy kis létszámú, alaposan kiképzett követőivel szabályosan terrorizálta a kalifátus ellenfeleit. Az ellenfélnek tekintett, magas beosztású személyeket a szekta kezdetben csak figyelmeztette, üzenetet, vagy tört elhelyezve ott, ahol ellenségük nem várta volna. Ha ez nem vezetett eredményre, akkor a célszemélyt nagy nyilvánosság előtt gyilkolták meg. Mivel a merényletek végrehajtói, a fedáinok (olyan személyek, akik az életüket áldozzák valamiért) küldetésükről általában nem tértek vissza feláldozva életüket a feladat végrehajtása közben, ezért számos kutató az aszasszinok politikai gyilkosságait az öngyilkos merényletek archetípusaként tartja nyilván. Jókai Mór *Minden poklokon keresztül* c. regénye aszasszin történetet dolgoz fel a keresztes háborúk korából, a szakirodalomban megismertetésüket pedig elsősorban Farhad Daftari neve fémjelzi.

A síiták által első imámként számon tartott Alí fiát, Husszeint (Mohamed próféta unokáját) és kis létszámú csapatát, köztük Husszein számos családtagjával egyetemben a hatalmas túlerővel rendelkező ellenség 680. október 10-én a Kerbela melletti síkságon lemészárolta.

Mivel a síiták úgy tartják, hogy Husszein feláldozta életét hite megvédése érdekében, halálát vértanúságnak, az igaz ügy érdekében végrehajtott önfeláldozásnak tekintik. A kerbelai csata eseményei központi szerepet töltenek be a síita iszlámban, ebből adódóan a mártíromság, vagyis feláldozni az életet az igaz ügyért és küzdeni az igazságtalanság ellen, a legnemesebb tettek között tartható számon. Husszein halálának vértanúságként való felfogásában a síiták évszázadokon átívelő üldöztetése is szerepet játszott. Husszein halála, önfeláldozása a kerbelai csatát követően az állandó elnyomást elszenvedni kénytelen síiták szemében példaértékű, ezáltal a zsarnoksággal szembeni ellenállás hatalmas jelentőséggel bír. Az üldöztetés miatt a síita tudatban benne él az elnyomás és az igazságtalanság ellen folytatott állandó küzdelem szükségessége. Ennek szélsőséges, leginkább az

iráni síitákra jellemző formája az, hogy sokan nem riadnak vissza életük feláldozásától sem az elérendő cél megvalósítása érdekében.¹

Az 1970-es években Husszein szenvedését oly módon értelmezték újjá, hogy a mártírhalál elfogadása, elszenvedése, tehát lényegében egy passzív tevékenység helyett a lázadás szellemét kezdték el hangsúlyozni. Így Husszein, akiben eddig csupán az események, vagyis a vértanúság elszenvedőjét látták, az iráni síita vallástudósok szemében tudatos forradalmár lett, akit példaképül lehetett állítani a felnövekvő síita nemzedékeknek. Ez a fajta értelmezés nagyban segítette Khomeinít a sah uralmának megdöntésében, hiszen Husszein halálának újraértelmezése megteremtette azt az aktivista ideológiát, ami mögé fel tudott sorakozni a zsarnok megdöntésére kész vallásos tömeg. Az ajatollah az iszlám – mint az egyedüli igaz hit – alapelveinek megvalósításáért folytatott állandó küzdelmet ideológiájának fontos részének tekintette, jelentős szerepet tulajdonítva a mártíromságnak. Az elgondolás lényege, hogy a mártírok folyamatos áldozatvállalásukkal egy jobb világot hoznak el, ugyanakkor az áldozatvállalásba beletartoznak a forradalmi keretek között végrehajtott tettek is, az erőszakos cselekedetek.

Ily módon a mártírakciók ösztönzésének a kezdő lökést Khomeininek a kerbelai eseményekkel kapcsolatos újraértelmezése adta meg. Ennek iráni manifesztálódása a nyolc éven át tartó Irakkal szembeni háborúban volt tetten érhető, amikor is *“Khomeini még azt is jóváhagyta, hogy gyakran nem több mint 9-10 éves kisgyermekek élő aknakeresőként derítsék fel a terepet az iráni katonaság előtt. Analogikus módon a gyermekmártíromság szentségét is a Kerbelánál, Husszein kíséretében meghalt gyermekek igazolják.”*²

Az erőteljes iráni befolyásnak és a katasztrofális szociális állapotoknak döntő szerepük volt abban, hogy Khomeini ideológiája gyökeret vert a 80-as évek elején, a polgárháborútól és az izraeli csapatok intervenciójától sújtott Libanonban megalakuló Hezbollah és a hozzá csatlakozó síiták körében is. Az izraeli megszállás nyomán létrejött szervezet magáévá tette az ajatollah aktivista eszméjét és kidolgozta, illetve egyesek szerint – követve az aszasszinok gyakorlatát – felelevenítette a mártíromság és a fegyveres ellenállás egyvelegét, az öngyilkos merényletet. Az elnyomás elleni harc eme formáját legitimizálni igyekvő vallástudósoknak azonban vallásukból adódóan kettős tiltással kellett szembenézniük.

¹ Rostoványi Zsolt: Az iszlám világ és a Nyugat. Corvina Kiadó, Budapest, 2004, p. 103

² Spedl Bianka: A síita mártírtudat gyökerei és átalakulása a libanoni polgárháborúban: a Hezbollah példája. In: Kül-Világ, II. évfolyam 2005/2-3. szám, p. 57

Az iszlám ugyanis elítéli mind az öngyilkosságot, mind pedig az ártatlanok életének a kioltását, mivel egyik cselekedetet sem lehet megindokolni semmivel sem. Ezen felül a vallástudósok az öngyilkosság elleni érvként annak individuális mozgatórugóját is fel szokták hozni, vagyis egy olyan egyértelműen öncélú tetről van szó, amit nem a közösségért hajt végre az egyén. Azonban a mártíromság, az élet feláldozása valami nemes ügyért már nem individuális, hanem a közösség érdekében végrehajtott cselekedet, ami irányulhat az elnyomás, a megszállás, az igazságtalanság ellen. A mártíromságot az ellenállás legitim formájának nyilvánították, így az iszlámnak az öngyilkos merényletekre vonatkozó kétszeres tilalma könnyen áthidalható lett: egyrészt az élet feláldozása az elnyomás elleni harc érdekében nem egyenlő az öngyilkossággal, másrészt a megszállók között nincs különbség katonák és civilek között.³

Mivel a síita iszlámban Husszein halála és az állandó üldöztetések kapcsán az elnyomás elleni küzdelem és a mártírtudat mindig is jelen volt, ezért a Hezbollahnak nem volt nehéz elfogadtatnia az izraeli megszállás és az agresszió miatt sínylődő szimpatizánsaival az öngyilkos merényleteket. A modern korban a síita Hezbollah szervezet, amely az aszasszinok egykori területén, a Bekaa völgyében tevékenykedett, nyilvánította és alkalmazta először az öngyilkos merényleteket. Hétszáz évvel később ismét Thüroszban került sor 1982. november 11-én ilyen támadásra, ezúttal az izraeli hadsereg ottani parancsnoksága ellen, amit még több mint két tucat hasonló merénylet követett.

A Khomeini által újraértelmezett síita mártíromság doktrínája olyan lavinát indított el, amire valószínűleg akkoriban senki sem számított. Az összekötő kapocs a síita és szunnita interpretáció között az elnyomás, a zsarnokság, az izraeli megszállás elleni küzdelem volt. A palesztin iszlamista szélsőségesek (Palesztin Iszlám Dzsihád, Hamasz) tagjai számos alkalommal 'vendégeskedtek' a Hezbollah kiképzőtáborában, így nemcsak az ideológiát, hanem a merényletek kivitelezési módszereit is sikerült elsajátítaniuk, melynek eredményeképp 1994-től állandósultak az Izrael területén palesztin iszlamisták által elkövetett öngyilkos merényletek. Fontos kihangsúlyozni, hogy az öngyilkos merényleteket alkalmazó nem síita szervezetek kizárólag instrumentálisan tekintettek az ilyen típusú támadásokra. Eszközként használták az elérendő cél (a megszállás, az elnyomás, a vélt vagy valós

---

³ Rostoványi Zsolt, uo.: p.107

igazságtalanság elleni küzdelem) megvalósítása érdekében, de a husszeini vértanúság eszmeiségét nem vették át a síitáktól. A palesztinai öngyilkos merénylők céljaikat tekintve nemzeti terroristák, ügyük azonban a globális terrorizmus zászlajára került, és ma már egyre nagyobb számban harcolnak soraikban idegenek. Az előbbieken azért használtuk a 'nem síita' kifejezést, mert az öngyilkos merényletek taktikáját nemcsak a szunnita iszlamisták vagy a kurd nacionalisták, hanem a Srí Lanka-i Tamil Tigrisek (LTTE) is átvették. A kurdok és a Tamil Tigrisek soraiban nem harcolnak idegenek, egyértelműen nemzeti terroristák. A Tigrisek 1983-ban kezdték meg harcukat, hogy lerázzák magukról a szingaléz többség 'igáját', az önálló tamil állam megteremtéséért. Az 1980-as években a Palesztin Felszabadítási Szervezet (PFSZ) libanoni táboraiban több ízben is kiképeztek fegyveres harcra LTTE-tagokat, ezért valószínűsíthető, hogy a Tigrisek libanoni tartózkodásuk során megismerkedtek a Hezbollah harcmórával⁴, amit később a LTTE bármelyik szervezetnél sikeresebben alkalmazott.

Ideológia, motiváció és célok

Az öngyilkos merényletek kivitelezőit és végrehajtóit kivétel nélkül motiválja valami, amitől jogosnak érzik tetteiket. A mozgatórugót tekintve az öngyilkos merényleteket végrehajtó csoportok között hasonlóságokat és különbségeket egyaránt felfedezhetünk. Általánosságban elmondható, hogy az Al-Káidához köthető iszlamista szervezetek esetében a közös ideológiai platformot az Al-Káida által terjesztett szélsőséges iszlámértelmezés jelenti, ezzel párhuzamosan azonban a kérdéses szervezetek a mai napig küzdenek azokért a politikai célokért is, melyek évtizedekkel ezelőtt megalakulásukat előmozdította. Ugyanakkor léteznek olyan öngyilkos merényleteket végrehajtó iszlamista és világi nacionalista csoportok is, melyek nem állnak kapcsolatban az Al-Káidával és nem vették át annak filozófiáját sem. Ebből adódóan az ideológiai mozgatórugót tekintve ebbe a két nagyobb kategóriába lehetne sorolni az öngyilkos merényleteket kivitelező csoportokat, mindenképp azonban vizsgáljuk meg, hogy milyen szellemi áramlatok és események játszottak közre az Uszama bin Laden névvel fémjelzett szervezet megalakulásában és ideológiájának kialakulásában!

---

⁴ Shanaka Jayasekara: Tamil Tiger Links with Islamist Terrorist Groups. <http://www.ict.org.il/Articles/tabid/66/Articlsid/277/Default.aspx>

Az al-Káida és a globális dzsihad filozófiája

A nyolcvanas évek végén megalakult szervezet céljaira, ideológiájára nagy hatással voltak az iszlám szélsőséges vonulatához tartozó szalafizmus és vahabizmus, az elitista vonásokkal is rendelkező kutbizmus, valamint az afganisztáni szovjet intervenció elleni harc. Alapítói, Oszama bin Laden és szellemi mentorának tekinthető palesztin származású gondolkodó, Abdullah Azzam a szovjetek elleni küzdelemhez gyűjtött pénzt és önkénteseket főleg Szaúd-Arábiából, Pakisztánból, Algériából, Egyiptomból, Jemenből és Szudánból. Az önkéntesek nagy része iszlamista szervezetektől érkezett, megérkezésüket követően pedig pakisztáni és afganisztáni táborokban kaptak kiképzést.⁵

Azzam „A muszlim földek védelme” címet viselő fatvája fontos szerepet játszott a dzsihadizmusnak nevezett ideológia kialakulásában, illetve annak elterjedésében. A szerző sokban merít a huszadik század közepén élt gondolkodó, Szajjid Qutb elgondolásaiból. Qutb műveiben hevesen bírált minden fennálló társadalmi formát totális társadalmi mozgalmat hirdetve azért, hogy a prédikálás és a meggyőzés, de akár a fizikai erőszak eszközeivel is felnyissa az emberek szemét és visszatérítse őket a hit világába, az „igaz útra”. Azzamra nagy hatással voltak Qutb eszméi, „A muszlim földek védelmé”-ben foglaltakból pedig azt a következtetést lehet levonni, hogy a „hitetlenek” elleni dzsihad lehetséges célpontja elsősorban adott esetben a világ bármely területe. Qutbhoz hasonlóan Abdullah Azzam is felosztotta a világot az „igaz muszlim hívek” alkotta „jókra” és az ezzel szemben álló „rosszakra”, továbbá mindketten egy olyan „válogatott csoporttól” várták a társadalom iszlamizálását, amely a hívők legaktívabb, legképzettebb tagjaiból állnak. Ennek eredményeképp Azzam bin Ladennel együtt a „világszerte elnyomott muszlimok felszabadítása érdekében” 1988-ban megalakította Al-Káida asz-szulba (szilárd alap) nevű szervezetet azzal a szándékkal, hogy létrehozzák a Qutb által elgondolt „élcsapatot”.⁶

A szovjet kivonulás után bin Laden és Azzam útjai az egymás közt feszülő ellentétek miatt elváltak, Azzam pedig 1989-ben egy máig tisztázatlan háttérű merénylet áldozata lett. Ezt követően bin Laden vette át az Al-Káida

⁵ Rostoványi Zsolt: Az iszlám világ és a Nyugat. Corvina Kiadó, Budapest, 2004, p.138.

⁶ Gunaratna, Rohan: Al Qaeda's ideology. In: Hudson Institute - Current trend in islamist ideology vol. 1, 2005-05-19. <http://www.futureofmuslimworld.com/research/detail/al-qaedas-ideology> (letöltve 2009. július 12.)

asz-szulba vezetését maga mellé véve a terrorista múlttal rendelkező egyiptomi Aimán al-Zaváhírít, betöltve ezzel az Azzam halála után keletkezett ideológiai vákuumot. A kilencvenes évek során kristályosodott ki az az eszmerendszer, aminek nevében az Al-Káida elkezdte alkalmazni az öngyilkos merényleteket. Az ideológia vezérmotívuma az Azzam elképzeléseire emlékeztető globalizált dzsihád és az iszlám szélsőséges értelmezése, jobban mondva az iszlám tanításainak eltorzítása. A fő ellenséget az Egyesült Államok, Izrael, illetve a velük szövetséges korrupt, az iszlám tanításaitól elrugaskodott politikát folytató országok jelentik. A „leigázott muzulmánok” ellenségeivel szemben minden megengedhető, az „elnyomottak” felszabadításában a mártíromságnak aposztrofált öngyilkos merényleteknek nagy szerepük van. További célként jelenik meg egy „iszlám emirátus” létrehozása, ahol a világi törvények helyett a saría uralkodik. Az öngyilkos robbantásokra vonatkozóan megjegyeznénk, hogy az öngyilkos merényleteket mindenkinél korábban alkalmazó Hezbollah és Tamil Tigrisek taktikájának eredményessége minden bizonnyal nagy hatással volt az Al-Káida vezetőségére. Valószínűleg ennek is köszönhető, hogy a globális dzsihád küzdelemformájaként ezt a típusú támadást részesítették előnyben. Ezen felül az Al-Káida nemcsak egyszerűen átvette az öngyilkos robbantások módszerét, hanem tovább is fejlesztette azokat, melynek eredményeképp kidolgozták az egyszerre több helyszínen végrehajtott, úgy nevezett szimultán merényletek taktikáját az áldozatok és a félelemkeltés maximalizálásának érdekében.

Miután a szovjetek elhagyták az országot, az afgán hadszíntéren harci tapasztalatot szerzett külföldi harcosok egy része visszatért saját hazájába az eredeti szervezetéhez, és ott, az ő soraikban harcolt tovább, míg a másik része egyéb helyszíneken (például Kasmír, Csecsenföld, Bosznia, Algéria, Afganisztán) folytatott küzdelmet egy totalitárius iszlám állam megteremtéséért. Emellett a harcolók rendelkezésére állt egy már létező nemzetközi dzsihádista hálózat kiépített infrastruktúrával és működő kiképzőtáborokkal Afganisztánban és Pakisztánban. A hazájukba visszatért Afganisztánt megjárt harcosok saját anyaszervezeteiket radikalizálták tovább, vagy kilépve belőlük még szélsőségesebb, új iszlamista szervezeteket hoztak létre.⁷ Afganisztáni tartózkodásuk során az al-Káida eszmeiségét magába szívó harcosok ezáltal bin Ladenék embereivé, összekötőivé váltak, erősen propagálva az egyébként sem békés anyaszervezeten belül egyrészt a szalafista-vahabita eszméket, másrészt az öngyilkos merényletek módszerének

---

⁷ Rostoványi, uo.: p. 140.

átvételét, ideértve a fegyveres fedain támadásokat is.⁸ A kilencvenes évek során a globális dzsihád eszméjének megnyert iszlamista szervezetek harcosai számos alkalommal kaptak katonai és ideológiai kiképzést a már említett afganisztáni és pakisztáni táborokban, tovább erősítve ezáltal az al-Kaidával való kapcsolatot.

Az al-Kaida eszmeiségének hatása az iszlamista szervezetekre

Érdemes megvizsgálni azt a szimbiózist, amiben az Al-Káida és a vele összefüggésbe hozható szervezetek élnek. Bin Laden és Zaváhíri egyrészt felhasználta a velük kapcsolatban álló iszlamista csoportokat saját céljainak eléréséhez, másrészt egy új világképet is közvetített feléjük. Ha megfigyeljük az al-Kaidához köthető szervezetek eszmevilágát és deklarált politikai céljait, mindegyikük esetében könnyen rábukkanhatunk arra a szalafista-vahabita, a világot feketére és fehérre felosztó, az „iszlám ellenségeivel” szembeni dzsihádnak központi szerepet tulajdonító, az öngyilkos merényletek végrehajtását megengedő ideológiának, ami az al-Kaidát olyannyira jellemzi, és ami korábban nem volt tetten érhető a „főkszervezeteknél”. Emellett az adott szervezetek továbbra is elérendő célként fogalmazzák meg azokat az eredeti elképzeléseiket, amik érdekében tulajdonképpen létrejöttek, legyen szó egy saría uralta iszlám állam létrehozásáról az amerikai megszállók és „bábkormányaik” távozása utáni Afganisztánban (afgán tálibok) és Irakban (az al-Kaida iraki szervezete), vagy egy korrupciómentes, iszlám törvények által kormányzott országról Pakisztánban (Tehrik-i-Tálibán), Bangladesben (Dzsama'át Ul-Mudzsáhidín Banglades), Algériában (Prédikáció és Harc Szalafista Csoportja-Az Iszlám Maghreb al-Kaidája) és Szomáliában (al-Shabaab), vagy egy „pániszlám kalifátus” létrehozásáról Délkelet-Ázsiában (Jemaah Islamiyah), Dél-Ázsiában (Lashkar-e-Taiba), Közép-Ázsiában (Hizbut-Tahrir) és Kelet-Turkesztánban (az ujgur Kelet-Turkesztáni Iszlám Mozgalom és a Kelet-Turkesztáni Egyesült Nemzeti Forradalmi Front), vagy akár egy iszlám alapokon álló nagyfokú autonómiával rendelkező muszlim kváziállam létrehozásáról a Fülöp-szigetek déli részén (Moro Iszlám Felszabadítási Front, Abu Sayyaf Csoport). Az iszlamista szervezetek öngyilkos merénylői tehát egyszerre robbantanak szervezetük lokális vagy regionális céljaiért és az al-Kaida globális céljaiért is.

---

⁸ Bár az öngyilkos merénylet kifejezése alatt elsősorban a robbantásos terrorcselekmények értendők, az Al-Kaidával kapcsolatban álló Laskar-i-Tajjiba, Dzsais-i-Mohamed és Dzsama'át-Ul-Mudzsáhidín szervezetek az indiai katonák elfoglalta Kasmír területén az öngyilkos robbantások mellett számos olyan, általuk fedajin akcióknak nevezett támadásokat is alkalmaztak, melyek lényege az automata fegyverekkel és kézigránatokkal végrehajtott válogatás nélküli gyilkolás volt. A fedain támadások végrehajtóinak célja ugyanaz volt, mint az öngyilkos robbantások kivitelezőinek, vagyis haláluk előtt minél több emberrel végezzenek.

A pakisztáni hadsereg tálibellenes akciójának megkezdéséig Pakisztán jelentette az Al-Káida hátszágát és búvóhelyét. Azonban a terroristafészek felszámolását megcélzó katonai akció következtében a dzsihádisták harcosok kénytelenek új menedéket keresni. Ezt az új búvóhelyet és valószínűleg egyben logisztikai központot is feltehetően elsősorban Jemen, másodsorban Szomália fogja jelenteni, ami több szempontból is indokolt.

Az al-Kaida szinte mindenhol úgy vetette meg a lábát, hogy a velük szembehelyezkedő helyi törzsek számos elöljáróját és tagját meggyilkolta, szétzilálva a helyi törzsi struktúrát. Jemenben ezzel szemben más a helyzet, mert az Afrika szarván elhelyezkedő országban a 2004-ben felszámolt, de néhány évvel később Az Arab-félsziget al-Kaidája⁹ néven újjáalakult iszlamista szervezet élvezi a helyi törzsek támogatását. A helyi törzsek ugyanis nem nézik jó szemmel a jemeni kormány centralizációs törekvéseit, az Arab-félsziget al-Kaidája pedig elhiteti a törzsi vezetőkkel, hogy az ő oldalukon áll a kormánnyal szembeni harcban.¹⁰ Ezzel az al-Kaida egy minden eddiginél veszélyesebb „fiókszervezete” van jelen Afrika keleti részén, ugyanis míg más országok esetében a dzsihádisták ellen küzdő kormány számolhat az iszlamistákat gyűlölő helyi törzsek támogatásával, addig Jemenben az amúgy is ingatag lábon álló kormány még ezt a segítséget is nélkülözni kényszerül. Az al-Kaida másik lehetséges búvóhelyét Szomália jelentheti, mert a hosszú idő óta erős központi hatalommal nem rendelkező országban a dzsihádisták ideológiát magáévá tevő As-Sabáb iszlamista szervezet jelentős erőt képvisel, irányítása alatt tartva Szomália nagy részét.

Az al-Kaida eszmevilágát elutasító szervezetek

Mint már korábban utaltunk rá, az elsőként a Hezbollah alkalmazta öngyilkos merényleteket nemcsak az al-Kaida és a velük szimpatizáló szervezetek vették át, hanem a palesztin iszlamisták és szekuláris nacionalisták, a kurd szeparatisták, valamint a tamil szélsőségesek is.

Bár a Hamasz és a Palesztin Iszlám Dzsihád iszlamista szervezetek, céljuk Izrael megsemmisítése és egy iszlám alapokon álló független Palesztina létrehozása, ugyanakkor a globális dzsihád eszmeiségét nem importálták, sőt

⁹ Ez a jól szervezett csoport vállalta magára a 2009. március 15-én és 18-án dél-koreaiak ellen elkövetett öngyilkos merényleteket.

¹⁰ Brian O’Neill: AQAP a rising threat in Yemen. In: CTC Sentinel, 2009/April, Vol. 2., Issue 4, p.17
<http://www.ctc.usma.edu/sentinel/CTCSentinel-Vol2Iss4.pdf>

minden erővel azon vannak, hogy megakadályozzák a Gázai-övezetben jelen levő, al-Kaidához köthető csoportok térnyerését.¹¹ Az izraeli megszállás elleni küzdelmüknek részét képezik a szabadságért magukat feláldozni kész merénylők által végrehajtott öngyilkos robbantások is, amiket a második intifáda tombolása alatt a szekuláris nacionalista Népi Front Palesztina Felszabadításáért, valamint a Fatah fiatalabb nemzedékéhez tartozó Tanzím és az al-Aqsza Mártírjainak Brigádja is alkalmazott. Az iszlamisták 1993-tól kezdtek el öngyilkos merényleteket végrehajtani, ami az oslói békefolyamat megfeneklésével egyre inkább állandósult. A második intifáda kirobbanását követően a világi nacionalista radikális szervezetek előtt ott lebegett az iszlamisták harcmódorának bevált eszköze: az öngyilkos robbantás. A 90-es és a 2000-es évek Hamasz és Palesztin Iszlám Dzsihad által elkövetett öngyilkos merényletek eredményessége az iszlamista vezetőket érintő izraeli válaszcsepások („célzott likvidálások”) ellenére is nyilvánvalóvá vált, továbbá *„a muszlim vallástudósok jelentős része az Izrael elleni öngyilkos merényleteket ... az Izrael óriási erőfölényével szembeni szinte egyedül bevethető harceszköznek tartja”*.¹² Ezen felül a Fatahon belül időközben fölnőtt az a Tanzímot és az al-Aqsza Mártírjainak Brigádját alkotó generáció, melynek tagjai eléggé radikálisak voltak ahhoz, hogy a terrorizmusnak ezt a formáját kezdjék el alkalmazni az izraeli civilek és a hatóság emberei ellen.

A világi nacionalista szervezetek közül a palesztinok korábban említett csoportjain kívül még a Tamil Tigrisek (LTTE) és a marxista ideológiával rendelkező Kurd Munkáspárt (PKK) követett el számos öngyilkos merényletet. Az öngyilkos robbantásokkal mindkét szervezet célja a független állam kivívása terén véghezvitt minél hamarabbi áttörés elérése volt. Hatásos taktikának tekintették az öngyilkos robbantásokat, esetükben a vallásnak, mint motivációnak nem volt szerepe. A kurdok 1996-tól kezdték el alkalmazni az öngyilkos merényleteket, de az öngyilkos merényletek atyjának tekintett Abdullah Öcalan elfogása után (1999) beszüntették az ilyen típusú támadásokat. A Tigrisek 1987-ben hajtották végre az első öngyilkos robbantást, és a 2009. májusi megsemmisítő vereségükig nagy számban alkalmazták is azokat, melynek eredményeképp az LTTE lett az a terrorszervezet, amely a legtöbb öngyilkos robbantást hajtotta végre a világon (több mint 200-at).

¹¹ Bill Roggio: Hamas and al Qaeda-linked group clash in Gaza. In: The Long War Journal, 2009-08-14. http://www.longwarjournal.org/archives/2009/08/hamas_and_al_qaeda_1.php#ixzz0OEihQy8c

¹² Rostoványi Zsolt: Együttélésre ítélve. Budapest, Corvina Kiadó, 2006, p. 242.

A szalafista iszlám ideiglenes visszaszorulása: Csecsenföld

Csecsenföld esetét a fentiekől némileg elkülönítve kezelnék, mert bár az al-Kaida szellemisége az instabil orosz tagköztársaságban is megpróbált beágyazódni, ez a társadalom ellenállása miatt csak részben sikerült. A '90-es évek elején megjelentek Csecsenföldön az olyan arab származású, jórészt Szíriából, Szaúd-Arábiából, Jordániából, az Egyesült Arab Emírátságokból érkezett vendégprédikátorok, „misszionáriusok”, akik a mérsékeltnek tekintett szúfi ideológiát magukénak valló csecsenek körében az iszlám szalafista-vahabita irányzatát kezdték el hirdetni.¹³ Az 1994-el kezdődő első csecsen háború során, illetve az azt követő években már érezhető volt az iszlamista tanok térnyerése, ami többek között abban nyilvánult meg, hogy egyre több közel-keleti fegyveres szivárgott be a csecsen ellenállási mozgalomba megkísérelvén radikalizálni a csecsen társadalmat. A második függetlenségi háború kirobbanásakor (1999) már jelen voltak azok a jórészt idegen országból érkezett „zsoldosokkal” feltöltött fegyveres szervezetek¹⁴, melyek a vahabita-dzsihadista ideológiát zászlajukra tűzve és az al-Kaidával kapcsolatban állva harcoltak az orosz erők ellen. A külföldi harcosok közül sokan megjárták a nyolcvanas évek Afganisztánját is.

A csecsen társadalomtól mindig is idegen volt ez az ideológia, elutasítva ezzel együtt az öngyilkos merényleteket is, amik jellemzően csak a második függetlenségi háború kirobbanása után jelentek meg. Ugyanakkor a második függetlenségi háború során a dzsihadizmust és egy „kaukázusi iszlám kalifátust” vizionáló terrorszervezetek jó néhány évre megvetették a lábukat a forrongó köztársaságban, számos öngyilkos robbantást végrehajtva. Azonban az ilyen típusú merényletek a csecsen társadalomban nem találtak hosszú távon támogatásra, az öngyilkos merénylőket nem övezte a közel-keleti társaikhoz hasonló kultusz. Ráadásul az öngyilkos robbantások végrehajtóit – akik között sok volt a nő – elsősorban nem bin Laden és Zaváhíri eszméi hajtották, hanem a bosszú, megtorolva ezáltal szeretteik halálát, illetve saját megerőszkolásukat.¹⁵ Ebből következően a radikális iszlámfelfogás csak másodsorban játszott szerepet a merényleteknél.

---

¹³ Artem Kroupenev: Radical Islam in Chechnya. In: International Institute for Counter-Terrorism, 2009-01-23 <http://www.ict.org.il/Articles/tabid/66/Articlsid/636/currentpage/1/Default.aspx>

¹⁴ Islamic International Peacekeeping Brigade, Special Purpose Islamic Regiment

¹⁵ Robert W. Kurz, Charles K. Bartles: Chechen suicide bombers. In: Journal of Slavic Military Studies, 2007, p.534. <http://fmso.leavenworth.army.mil/documents/Chechen-Suicide-Bombers.pdf>

A fentiekből következik, hogy az elmúlt években lényegesen csökkent az öngyilkos merényletek száma Csecsenföldön, ami azt a látszatot keltette, hogy a csecsen társadalom felől érkező támogatás hiánya egyszer és mindenkorra meggátolta a szalafista-vahabita iszlám bebetonozódását Csecsenföldön. Azonban az elmúlt hónapokban Csecsenföldön, Ingusföldön és Dagesztánban egyre nagyobb sűrűséggel végrehajtott öngyilkos merényletek azt bizonyítják, hogy a kaukázusi régió feletti ellenőrzésért az al-Kaida még nem adta fel a küzdelmet.

Politikai célok, üzenetek

A legtöbb öngyilkos merényletet elkövető szervezet kétféle politikai céllal rendelkezik: egy deklarálttal és egy burkolttal, melyek nem feltétlenül vannak összhangban egymással. Mint már említettük, az Al-Káida és a hozzájuk köthető csoportok deklarált célkitűzése egy iszlám alapokon álló, iszlám törvények uralta és az „iszlám ellenségeitől” megtisztított „kalifátus” létrehozása. Ugyanakkor figyelembe véve a támadások helyszíneit és célpontjait világossá válik, hogy a dzsihádisták szervezetek nemcsak az adott, istentelennek tekintett kormánynak az ellenségei, hanem mindenfajta modernizációs kísérletnek is. Az al-Káida egyrészt támadja a kormány embereit – politikusokat, állami tisztviselőket –, a hatósági személyeket – katonákat, rendőröket –, a megszállást szimbolizáló országok külföldi katonáit és nagykövetségeit, másrészt támadja a Nyugatot és a modernizációt megtestesítő intézményeket is, úgymint iskolákat – különösen a leányiskolákat –, segélyszervezetek és a Vörös kereszt képviselőit, kávéházakat, éttermeket, illetve nyugatiak, különösen turisták által látogatott diszkókat és hoteleket. A burkolt cél tehát a fejlődés megakadályozása.

Célpontokat tekintve megkülönböztetünk „kemény”¹⁶, vagyis fegyveresen védett célpontokat, valamint fegyveres személyzettel nem őrzött „puha”¹⁷ célpontokat. A „kemény” célpontokon keresztül az öngyilkos merénylő közvetlenül tudja támadni az államot vagy a megszállónak tekintett külföldi csapatokat, legyen szó ENSZ-katonákról és tisztviselőkről, harcoló NATO-katonákról, az orosz biztonsági erőkről, vagy akár az izraeli járőrökről. Míg a „puha” célpontok elleni merényleteknél ez közvetve valósul meg. Egy

¹⁶ Például politikusok, kormánytagok, minisztériumok, nagykövetségek, katonai konvojok, kaszárnyák, rendőrőrsök és -kapitányságok, katonai vagy rendőrségi ellenőrzőpontok, továbbá fegyveres őrséggel védett egyéb épületek

¹⁷ Ide tartoznak többek között a piacok, bazárok, mecsetek, vendéglátó ipari egységek, mozik, szórakozóhelyek, szállodák, kakasviadalok, temetések, ünnepségek

utcán, vendéglátóhelyen, vallási intézménynél elkövetett merénylet ugyanis az emberek a közbiztonságba és ezen keresztül a kormányba vetett bizalmát, az állam tekintélyét próbálja aláásni, a szállodákban és a turisták elleni merényleteknél pedig a cél a nagy, sokszor az egyetlen számottevő bevételi forrást jelentő idegenforgalom meggyengítése, hatalmas bevételi kiesést okozva az államnak. Emellett a segélyszervezetek képviselői ellen és az oktatási intézményeknél végrehajtott támadásokon keresztül a merénylők a modernizációs kísérleteket támadják, próbálván gátat vetni egyrészt a „nyugati befolyásnak”, másrészt annak, hogy a jövő generációja tanultabban, szélesebb látókörrrel rendelkezve lépjen ki a felnőttvilágba. Az al-Kaidához köthető iszlamista szervezetek a segélyszervezetekben és a világi iskolákban a modernizációt látják, amit egyrészt a nyugati, „istentelen”, „iszlámellenes” világgal, másrészt egy sokkal nagyobb veszéllyel azonosítanak. A modernizációt magukra nézve elsősorban nem azért tartják fenyegetőnek, mert szerintük a modernizáció veszélyt jelent az iszlámra – bár kétség kívül ez is közrejátszik –, hanem azért, mert tisztában vannak azzal, hogy egy tanult, felvilágosult egyén kevésbé lesz manipulálható, így kisebb lesz az esélye annak, hogy egy terrorcselekményeket elkövető csoport szimpatizánsává fog válni, ez pedig a terrrorszervezetek hatalmát és a legitimitását ásná alá.

Egy terrorista szervezet a terrorcselekménnyel mindenképpen üzeni akar. A támadások az elrettentésen és a médiát megcélzó figyelemfelkeltésen túl figyelmeztető üzenetet is közvetítenek a civileknek, a hatóságnak és a kormánynak, miszerint aki a terroristák útjában áll, aki fenyegeti őket céljaik elérésében, az sehol sem érezheti magát biztonságban. Az öngyilkos merényletek, különösen a nagy gyakorisággal elkövetett, valamint a halálos áldozatok maximalizálását szem előtt tartó öngyilkos támadások további üzeneteket is hordoznak. Az elkövetők egyrészt minél nagyobb nyomást akarnak gyakorolni az ellenségre, hogy megtörjenek, demonstrálván, hogy ennek érdekében készek minden eszközt bevetni, másrészt egyfajta tisztelet kivívása, hogy „mi erre is képesek vagyunk”.

Nyílt és burkolt politikai célok

Az öngyilkos terrorizmus stratégiai jelentőségét mutatja az, hogy a merényletek nem fanatikus egyének akciói, hanem szervezett csoportok eszközei politikai céljaik elérésére, melynek lényege, hogy rá kell bírni az adott kormányt politikájának megváltoztatására. Az öngyilkos terrorizmus története során a merénylőknek sikerült bizonyos részeredményeket elérniük, melyek többek között a Srí Lanka-i kormány tamil terroristáknak nyújtott

engedményeiben, valamint az izraeli erők az első palesztin intifáda végén a Gázai övezetből és a Nyugati Partról történő kivonulásában nyilvánultak meg.¹⁸ Ennek kapcsán meg kell említeni a terroristák részéről felmerülő területfoglalási igényeket, ugyanis a terroristák számára egy adott terület elfoglalása is lehet cél. Ahol politikai vákuum van és az állam nem működőképes, ott a terroristák területileg is kitöltik a vákuumot, állami szolgáltatásokat nyújtva alakosságnak. Ez a jelenség figyelhető meg a Hezbollah uralta Dél-Libanonban, a Hamasz irányítása alatt álló Gázai övezetben, a pakisztáni tálibok rejtekhelyül szolgáló törzsi ügynökségek területén, ahol sok család pénzért adja a gyerekeit a terroristák által működtetett „öngyilkos óvodákba”, valamint a Tamil Tigrisek legyőzése előtt Srí Lanka északi és keleti részén.

Az öngyilkos terrorista akciók általában véve események sorozataként nyilvánulnak meg, melynek során tervezők az azonnali pánik mellett a hosszú távú félelemérzet kialakulásával is számolnak. A merényletek elsődleges célja nem a kiszemelt áldozatok megölése, hanem figyelmeztetés a túlélők számára. A demonstratív célokra és célzott gyilkosságra is felhasználható öngyilkos terroristát az különbözteti meg a többi terroristától, hogy a támadó nem számol azzal, hogy túléli az akciót, ezért olyan módszert alkalmaz, ami a siker érdekében élete feláldozásával jár. A legtöbb esetben a cél a halálos áldozatok maximalizálása, még akkor is, ha a merénylet sokszor visszatetszést kelt a terrorista közösségen belül.

Az öngyilkos merényletek büntetésként funkcionálnak, vagyis az akciót kitervelők büntetik az államot, mert a kormány többek között katonai és gazdasági téren próbálja akadályozni a terrorszervezeteket céljaik elérésében. Vitatkoznánk azzal a megállapítással, miszerint a terrorakciók fő célja nem a gazdasági, politikai, katonai infrastruktúra rombolása, hanem a célország figyelmének felhívása arra, hogy sebezhető és a jövőben is számíthat támadásokra.¹⁹ Véleményünk szerint az öngyilkos merényletek nem csupán figyelmeztetésként is funkcionálnak, de emellett bizonyos terrorcsoportok számára megjelenhet elsődleges célként az, hogy lerombolják a kérdéses ország infrastruktúráját, és permanens instabilitást, vagy adott regionális hatalmaktól való gazdasági függést alakítsanak ki. Ez a mentalitás leginkább az al-Kaidával szoros kapcsolatot ápoló iszlamista terroristákra jellemző.

---

¹⁸ Kis-Benedek József: Az öngyilkos terrorizmus, mint stratégiai fegyver. In: Felderítő Szemle, 2004/2, p.78.

¹⁹ Kis-Benedek József, uo.: p.79.

Az öngyilkos merénylők cselekedetük hatását háromféle módon növelhetik meg. Először, az öngyilkos merényletek romboló hatása nagyobb, mint más terrorcselekmények esetében köszönhetően egyrészt a halálos áldozatok maximalizálására való törekvésnek, valamint annak, hogy a támadó más terroristáktól eltérően könnyebben tud jobban őrzött objektumokhoz közel férkőzni. Másodszor, az öngyilkos merényletek alkalmasak arra, hogy jelezzék, újabb támadások várhatóak, ezért a merényletek szervezői gyakran teszik azt, hogy a támadás után bejelentik: további merényletekre lehet számítani. Harmadszor, az öngyilkos akciókat alkalmazó terrorszervezetek jobb helyzetben vannak, mint az egyéb módszereket alkalmazó terroristák, mert képesek alacsony költségen látványos támadásokat megvalósítani és könnyebben tudnak utánpótlást is szerezni. Minél több merénylő jelölt deklarálja szándékát, annál nagyobb az elrettentő hatás a célország irányában.²⁰

A terrorszervezetek misztifikálják a merénylőket, hazafias cselekedetnek állítják be tetteiket, családjuknak gyakran pénzügyi juttatást is biztosítva. Ugyanakkor a merénylők misztifikálása és a pénzügyi „kompenzáció” nem feltétlenül jelenti azt, hogy mindenhol „mártírkultusz” alakul ki. Ez a fajta kultusz elsősorban a palesztin megszállt területekre jellemző, hasonló jelenség az öngyilkos merényletektől úgyszintén sújtott Afganisztánban, Pakisztánban és Irakban nem tapasztalható.

Az öngyilkos merénylők többnyire a demokratikus államokat veszik célba és nem az autokrata rendszereket. Ennek oka többek között az, hogy a demokratikus rendszerek esetében a lakosság könnyebben tud nyomást gyakorolni a kormányokra, mint az autokratikus rendszereknél.²¹ Továbbá a demokratikus államok, szemben a diktatórikus országokkal, sokkal óvatosabban reagálnak a terrorcselekményekre, mert lényegesnek tekintik azt, hogy a terroristákkal szembeni intézkedések a törvény keretei között mozogjanak.

Az öngyilkos merénylők mögött minden esetben jól konspirált szervezetek működnek, melyek általában az alábbi eszközöket alkalmazzák: emberi testre szerelt robbanóanyag, gépjárműben elhelyezett robbanóanyag, amit a merénylővel együtt robbantanak fel, de előfordul biciklire, motorkerékpárra, hajóra, légi járműre (sárkányrepülőre, vitorlázórepülőre), számárra, bűvásra szerelt robbanóanyag használata is. A robbanószerkezetek

---

²⁰ Kis-Benedek József, uo.: p.80.

²¹ Kis-Benedek József, uo.: p.80.

készítői többnyire szakmunkások, technikusok, akik a robbanóanyag mellé a hatás növelésére szögeket, csavarokat és egyéb fémtárgyakat helyeznek. A leggyakoribb az emberi testre szerelt és a gépjárműben elhelyezett robbanóanyag, de az öngyilkos merényletek típusai országonként változhatnak. Izraelben kedvelt módszer az autóbuszban történő robbantás, mert zárt, ami növeli a robbanás hatását, és az üzemanyagtartály esetleges felrobbanása tovább károkat okoz.²² Srí Lankán a tamil szeparatisták számos esetben a robbanóanyaggal megtöltött csónakjukat nekivezették a haditengerészet hajójának. Irakban, Afganisztánban és Pakisztánban az öngyilkos merényletek döntő többségét úgy hajtják végre, hogy az autóban ülő merénylő működésbe hozza a robbanószerkezetet, vagy pedig az illető odasétál a célponthoz, és felrobbantja magát, ezzel szemben Kasmírban a fegyveres támadással (lövöldözés, kézigránát használata) kombinált öngyilkos merénylet formája terjedt el. Itt szükségesnek tartjuk megjegyezni, hogy ez a típusú öngyilkos akció Indiában, Afganisztánban és Pakisztánban sem ismeretlen, mert a 2008. november 26-i mumbai, a 2009. október 28-i kabuli és a december 4-i rawalpindi támadások²³ is kombinált öngyilkos merényletek voltak.

Bár az öngyilkos akciók elkövetése nem kapcsolódik kizárólag egy adott kultúrához vagy valláshoz, a merényletek döntő többségét muzulmán radikálisok hajtották végre. A szélsőségesek gyakran a Korán Megbánás című szúrájának 5. versére (az ún. kard versére) hivatkoznak, ami a muszlimokat a pogányok megölésére buzdítja. Azonban az iszlám eltorzított formájában a pogányfogalom inadekvát értelmezést nyer, és pogánynak, tehát kiirtandó ellenségnek értelmezik a „kollaboráns” muszlimokat is.

Sárkány István úgy véli, hogy az iszlám radikalizmus kialakulásában többek között az alábbi tényezők játszottak és játszanak a mai napig szerepet: a gazdasági fellendülés szinte teljes hiánya egyes földrajzi régiókban, a Nyugatnak való kiszolgáltatottság, ellenségkép kreálása és annak a Nyugatban való megtalálása, minden más (nem iszlám) kultúra idegenként, rosszabb esetben ellenségként történő kezelése. Ehhez kapcsolódóan hozzáteszi, hogy *„a 2001. szeptember 11-i támadás alapvető célja az volt, hogy rést üssön az Egyesült Államok sérthetlenségét demonstráló mítosz falán, melynek eszköze*

²² Kis-Benedek József, uo.: p.81.

²³ A mumbai támadás során az elkövetők a nyílt utcán, majd a célpontként kiszemelt épületekben kezdtek el lövöldözni, 2009. október 28-án Kabulban egy ENSZ alkalmazottakkal teli vendégházat támadtak meg a merénylők, december 4-én Rawalpindiben pedig a pakisztáni haditengerészet bázisa volt a célpont.

*a World Trade Center, a globalizáció egyik fő szimbólumának lerombolása volt.*²⁴

Ugyanakkor pontosítanánk a szerzőnek azon kijelentését, hogy az iszlám terrorizmus célpontja a Nyugat.²⁵ Az iszlám terrorizmus célpontja ugyanis nemcsak a Nyugat, hanem annak helyi „kollaboránsai” és helyi szimbólumai (népképviselői intézmények, nyugatiak által látogatott éttermek) és (a vele konkuráló iszlám identitással szemben) a nemzeti identitást erősítő nemzeti jelképek is.

Az öngyilkos merényletet és általában véve az iszlám terrorizmust egy fajta kitörési kísérletnek lehet tekinteni a modernizációs kudarcok övezte zsákutcából. A terroristák gátat akarnak szabni a Nyugat tényerésének, támadva a nyugati szabadosságot, sokszínűséget.

Általánosan elmondható, hogy a terroristák szándéka többek között a Nyugat vélelmezett fenyegetésének csökkentése, a globalizáció visszaszorítása és ezzel párhuzamosan az izolációra való törekvés, a fenyegetettség kialakítása, valamint a normális élet ellehetetlenítése. Továbbá az iszlám szélsőségesek kihívásával *„mindaddig számolni kell, amíg a Nyugat gondolkodásmódjában, életmódjában, értékeiben, erkölcsében el nem veszti a muszlim világra – általuk vélelmezett – fenyegető jellegét.”*²⁶

Azonban a szerző több kijelentésével nem értünk egyet. A terroristák célja nem az iszlámtól való különbözőség feloldása²⁷, hanem sokkal inkább ennek a különbözőségnek a fenntartása és a destabilizáció, ezen kívül érdekükben áll még a centrum-periféria ellentét fenntartása is. Vitatkoznánk azzal a kijelentéssel is, miszerint az iszlám radikalizmus célja az iszlám alapokon nyugvó etnocentrikus pozíció kialakítása Nyugaton,²⁸ ugyanis az iszlám nem etnocentrikus, hanem sokkal inkább szupranacionális, továbbá az iszlám radikalizmus elutasítja a párbeszédet, mert számára a Nyugat nem képvisel tárgyalóképes hatalmat, partnert. Nem értünk egyet azzal sem, hogy a Nyugat vallási alapokon szervezett háborút vív Afganisztánban és Irakban²⁹,

²⁴ Sárkány István: Terrorizált civilizáció, civilizált terrorizmus. In: Katonai Biztonsági Hivatal, Szakmai Szemle, 2008/1, p.83.

²⁵ Sárkány István, uo.: p.83.

²⁶ Sárkány István, uo.: p.84.

²⁷ Sárkány István, uo.: p.83.

²⁸ Sárkány István, uo.: p.84.

²⁹ Sárkány István, uo.: p.87.

ugyanis egyik háborút sem a keresztény vallás megvédelmezése, vagy terjesztése érdekében indították.

Sárkány István az öngyilkos merényletek végrehajtásának legfontosabb pszichológiai, szociológiai és kriminológiai jellemzőit az alábbiak szerint csoportosította:

- *„a könnyörtelenség,*
- *a szakszerű és gondos tervezés,*
- *az áldozatok és személyek gyakori véletlenszerűsége,*
- *a rombolás, az életek kioltása nem cél, hanem eszköz,*
- *még a közvetlen cél sem az egyén, hanem a közösség vagy annak valamilyen alapintézménye vagy értéke,*
- *a kitervelők általában nem primitív, hanem iskolázott, többnyire sokoldalúan képzett emberek, akik szilárdan hisznek küldetésükben, vagyis egy eszmerendszer hívei, akik a maguk világában megkérdőjelezhetetlennek tartják igazukat,*
- *a végrehajtóknak be kell kerülni egy olyan zárt, szigorú hierarchián alapuló, karizmatikus vezető által irányított közösségbe, ahol az autonóm világ bonyolult szabály- és értékrendszere helyett ideologikus alapú, könnyen áttekinthető világképet kapnak, és nem kell felelősségérzettel rendelkezniük.”³⁰*

Az al-Kaida típusú öngyilkos terrorizmus sok szempontból eltér a terrorizmus 1970-es-80-as évekbeli gyakorlatához képest. Korábban a támadók minimalizálni próbálták a személyes kockázatvállalást, vagyis csökkenteni akarták annak a veszélyét, hogy megsérüljenek, vagy elkapják őket. Ezzel szemben az öngyilkos akciók esetében a hosszantartó szabadságvesztésben rejlő visszatartó erő alapvetően megkérdőjeleződik egy olyan elkövető számára, aki azon nyomban képes akár az életét is feláldozni az „ügy” érdekében,³¹ röviden szólva nincs visszatartó erő. Az al-Kaida típusú terrorizmus esetében még további olyan kötöttségek is hiányoznak, melyek a régi típusú terrorista szervezetekre jellemzőek voltak. Ez utóbbiak ugyanis általában politikai támogatottságot akarnak szerezni maguknak, ezért bizonyos mértékű önkorlátozást gyakorolnak, végül akár még az erőszakról is hajlandóak lennének lemondani a tárgyalások kedvéért. Az új terrorista mozgalmak azonban készek korlátlan erőszakot alkalmazni és tömeges

---

³⁰ Sárkány István, uo.: p.86.

³¹ Sárkány István, uo.: p.86.

pusztítást okozni.³² Szembetűnő továbbá, hogy „amíg korábban a terrorizmus személyekhez, illetve viszonylag behatárolt körzetben tevékenykedő szervezetekhez kapcsolódott, s elsősorban «belföldi» tevékenységet jelentett – vagyis célpontjaik egy-egy országon belül voltak megtalálhatóak –, addig napjainkra kifejezetten nemzetközivé vált, transznacionalizálódott.”³³ Rostoványi Zsolt ehhez még hozzáteszi, hogy „a globalizálódott terrorizmus célcsoportja a korábbiakkal ellentétben egyre inkább a világ közvéleménye. Az elsődleges cél már nem katonai győzelem, foglyok kiszabadítása vagy más hasonló konkrétum, hanem elrettentés, félelemkeltés – vagyis pszichikai győzelem.”³⁴ Ennek megfelelően az öngyilkos terrorizmus a pszichológiai hadviselés eszközeként is felfogható, mivel a tömegtájékoztatás révén nagy nyilvánosságot kap.³⁵

A terrorizmusról révén szó, meg kell említeni a terrorizmus és a szervezett bűnözés közötti kapcsolatot. A két jelenség között az alapvető különbség, hogy a szervezett bűnözés elsősorban a profitszerzésre törekszik, és gyakorlatilag az állam kiszipolyozásából él, érdeke tehát az állam, pontosabban a gyenge állam megléte. Ezzel szemben a terrorizmusban nagy szerep jut a hitnek és a magasztos eszméknek, továbbá a terrorizmus célja nem az állam valamilyen formában történő létezése, hanem épp ellenkezőleg, az állam, a rendszer szétrombolása. A terrorizmus és a szervezett bűnözés a drog-, a fegyver- és az embercsempészet révén köthetőek össze, ugyanis ezek a bűncselekmények szorosan kapcsolódnak a terrorizmushoz. Azonban míg a szervezett alvilágnak az ebből befolyó pénz jelenti az elérendő célt, addig a terrorizmus számára a pénz, a profit csak eszköz, amit fel lehet használni a mozgalom érdekében.

Ha az al-Kaida politikai céljait nézzük, több szinten kell vizsgálódnunk, ugyanis deklarált célok mögött burkolt politikai szándékok rejtőznek. Mind a nyíltan vállalt, mind az elhallgatott célok tetten érhetőek az öngyilkos merényletekben. Az Al-Káidához köthető iszlamista szervezetek az öngyilkos akciókat használják föl egyrészt arra, hogy tudassák a közvéleménnyel nyíltan bevallott szándékaikat, másrészt, hogy ezek leple alatt elérjék azokat a célokat, amiket titokban próbálnak tartani.

³² Vincze Hajnalka: Az Európai Unió az „új típusú terrorizmus” kihívásával szemben. In: Válaszok a terrorizmusra II. Mágustudió, Budapest, 2006, p.121.

³³ Rostoványi Zsolt: A terrorizmus és a globalizáció. In: Válaszok a terrorizmusra, avagy van-e út az afganisztáni „vadászattól” a fenntartható globalizációig. SVKH – Chartapress, Budapest, 2002, p.76.

³⁴ Rostoványi Zsolt, uo.: p.80.

³⁵ Kis-Benedek József, uo.: p.75.

Egy adott területen az al-Kaida a káoszteremtés elérésében érdekelt, pontosabban egy olyan káosznak a teremtésében, amiből ő kerül ki győztesen. Minderre azért van szükség, mert egy olyan szervezet, mint az al-Kaida csak olyan helyen tud megtelepedni, ahol már szétesett az állam. A kialakult káoszból ezután az iszlamisták megkísérlik kiépíteni saját, szélsőséges iszlámértelmezésen alapuló diktatúrájukat, mert a káosz okozta vákuumban könnyen gyökeret ereszt az iszlamista ideológia. Ezt az állapotot az iszlamisták különböző burkolt célok megvalósításával, illetve azok álcázásával próbálják elérni.

Az al-Kaida burkolt szándékai közé tartozik egyrészt az interetnikus konfliktusok gerjesztése, másrészt a hagyományos törzsi struktúrának a szétverése, valamint a modernizáció visszaszorítása.

Noha az al-Kaida a muszlim közösség, az 'umma nemzetekfelettségét hirdeti, az interetnikus konfliktusok szításával valójában a zűrzavar kialakítására törekszik, ugyanis a különböző népcsoportok egymásnak ugrasztása egy olyan rend és közbiztonság nélküli állapotot idéz elő, ahol az iszlamista fegyveresek a rend és a törvény védelmezőiként tudják magukat föltüntetni.

A közvélemény előtt a törzsi vezetők meggyilkolását az al-Kaida azzal indokolja, hogy az iszlám ellenségei („kollaboránsok”) ellen intéz támadást. Valójában azért írja a törzsi struktúrákat, mert azok – Irakban, Afganisztánban és Pakisztánban – egyrészt a nacionalizmus, esetleg a szekularizmus melegágyai, másrészt hagyományos kereteik ellenére támogatják modernizációt. Röviden szólva, az al-Kaida úgy fundamentalista, hogy egyben antitradicionalista is. Az al-Kaidának utánpótlás szempontjából is hasznos a törzsi szerkezet szétzúzása, mert így a tradicionális kötelékeket, kapcsolatokat elvesztett fiatalok fogódzót keresve könnyebben utat találnak az iszlamistákhoz. Jemenben ugyanakkor, sajátos módon, az előbbiektől eltérő helyzet alakult ki. Az Arab-félszigeten elhelyezkedő országban az al-Kaida itt is a kaotikus állapotokban próbálja megvetni a lábát, megkísérelvén még nagyobb zűrzavart létrehozni, azonban a helyi törzsekkel való kapcsolata merőben más, mint akármelyik országban, ahol az elmúlt években sikerült berendezkednie. Jemenben ugyanis az al-Kaida szövetséget épített ki a kormányellenes separatista lázadókkal, elhithetővelük, hogy egy oldalon állnak.³⁶ Ennek megfelelően az iszlamisták élvezik a törzsek támogatását,

---

³⁶ Brian O'Neill: AQAP a rising threat in Yemen. In: CTC Sentinel, 2009/April, Vol. 2., Issue 4, p.17
<http://www.ctc.usma.edu/sentinel/CTCSentinel-Vol2Iss4.pdf>

aminek az lehet a következménye, hogy egy minden eddiginél veszélyesebb al-Kaida-csoport rendezkedhet be Jemenben. Ez a tény azonban nem tartotta vissza a jemeni központi kormányt abban, hogy fontolóra vegye egy, az al-Kaidával történő szövetség megkötését. A kormánynak ugyanis az ország déli részén zajló szeparatista törekvések mellett a Szaúd-Arábiával határos északi részen fellángoló felkeléssel is foglalkoznia kell. A központi hatalom pedig al-Kaida segítségét venné igénybe az iszlám síita ágához tartozó zaidita felkelőkkel vívott küzdelmében, így abba is beleegyezett, hogy az al-Kaida öngyilkos merénylőket kiképző táborokat nyisson meg a dél-jemeni Abiján tartományban. Ily módon, akár csak az 1990-es évek Afganisztánja, a 2010-es évekbeli Jemen is a szaúdi-iráni konfrontáció színtere³⁷

Az iszlamista szervezetek esküdt ellenségei mindenfajta modernizációs törekvésnek. Ebből kifolyólag öngyilkos merénylők támadják a kormányzati intézményeket, a velük szemben álló, modernizációt hirdető politikusokat, pártokat (Avámí Nemzeti Párt), valamint az iskolákat, különösen a leányiskolákat. A terrorista szervezetek ezt azzal indokolják, hogy nincs szükség sem a világi oktatásra, sem pedig a nők taníttatására. A világi oktatással való éles szembehelyezkedésre példaként egy Muszlim Khánnal, a pakisztáni tálibok azóta letartóztatott szóvivőjével készített interjút lehetne felhozni, melynek során Muszlim Khán helytelenítette, hogy az iskolákban egy „importált” oktatási rendszer szerint tanítanak. Negatív színben tünteti fel „a britek hagyatékának nevezett” oktatási rendszert, hozzátéve, hogy az iszlámnak megvan a saját oktatási rendszere, és ennek megfelelően kéne oktatni.³⁸

Valójában az iszlamisták azért akarják lerombolni az iskolákat, mert az őket támogató államok a célország³⁹ világi oktatási rendszerében konkurenciát látnak. Az iszlamisták nyíltan vállalt céljaik közé tartozik egy iszlám alapokon álló állam létrehozása, aminek keretében nem kétséges, hogy egyrészt eltörölnék a világi oktatást, másrészt a nők erősen korlátozott szerephez jutnának, elesve többek között a tanulás lehetőségétől is. Ezáltal sikerülne elriasztani a diákokat az iskolába járástól, vagyis a fejlődést jelentő tanulástól, de ami még fontosabb, hogy sikerülne kiiktatni a női munkaerő jelentette konkurenciát is a dél-ázsiai munkaerőpiacról, sokszor külföldi megbízóik

³⁷ Bill Roggio: Al Qaeda opens new training camp in Yemen. In: The Long War Journal, 13-11-2009. http://www.longwarjournal.org/archives/2009/11/al_qaeda_opens_new_t.php

³⁸ Syed Saleem Shahzad: Taliban ideology echoes in the valley. In: Asia Times Online, 03-02-2009. http://www.atimes.com/atimes/South_Asia/KB03Df02.html

³⁹ vagyis az az ország, ahol végrehajtják az öngyilkos merényletet

érdekeinek megfelelően. Ezt a terrorcsoportok azonban nyíltan nem vállalják fel, emiatt hivatkoznak a vallásra és a tradíciókra.

A fentiekben elhangzottak mellett az iszlamisták különböző célokat fogalmazznak meg az Afganisztánból és Irakból történő csapatkivonást, valamint a célországok nemzetközi kapcsolatait, politikai rendszereit illetően is. Az öngyilkos merénylettekkel a terrororganizációk deklarálta egy olyan helyzetet akarnak teremteni Afganisztánban és Irakban, hogy a közhangulat az országban állomásozó külföldi csapatok ellen forduljon. A terrorista csoportok a helyi lakosok biztonságérzetét veszik célba. Arra törekszenek, hogy a helyiek államba vetett bizalma meginogjon, így az emberek majd a külföldi csapatokat teszik felelőssé a merényletekért, követelve a kivonásukat. Burkolt célként jelenik meg azonban az egyoldalú függés kialakítása, amit a terroristák a munkavállalás lehetőségének minimálisra szintre történő csökkentésével és a nemzetközi kapcsolatok szétrombolásával próbálnak elérni. Az iszlamisták ugyanis csak jelszavakban antiimperialisták, valójában nagyon is érdekükben áll a konkurens munkaerő kiiktatása és a külső hatalmaktól (Pakisztán, Szaúd-Arábia) való függés erősítése.

Ezzel párhuzamosan az öngyilkos merényletek nemcsak a helyiekre fókuszálnak, hanem a külföldi erők hátszágára is. Így a merényletek célközönsége azoknak az országoknak a közvéleménye, amelyek katonákat küldtek a két ázsiai országba. A terroristák célja, hogy a megszálló országban belpolitikai válságot indukáljanak, legfőképpen választások előtt, úgy mint a madridi merénylet esetében a 2004-es spanyol és a kunduzi bombázással kapcsolatosan a 2009-es német választásoknál. A terroristák azt próbálják elérni, hogy a közvélemény a kormány ellen forduljon, amely ennek hatására majd visszahívja a csapatokat.

Az iszlamisták nemcsak az európai országokban próbálják megzavarni, befolyásolni a választásokat, hanem a kérdéses ázsiai országokban is. A 2005-ös választások idején Afganisztánban a szélsőségesen vallásos fegyveresek a konkurens politikai erökhöz tartozó mudzsáhidokra koncentráltak, ugyanakkor a síitákat, a „dzsihád eszményét eláruló” nyugatbarátokat és a szekuláris nacionalista erőket, baloldali jelölteket békén hagyták, mert nem sejtették mögöttük erős támogatottságot. A 2009. október 28-i Kabulban végrehajtott ENSZ-alkalmazottak elleni támadás szintén a választások megzavarását szolgálta. A támadás után a tálibok kiadtak egy közleményt, hogy a választások második fordulójának az elmaradása nekik köszönhető. Sajátos logikájuk szerint azzal, hogy elmaradt a második forduló, ők (vagyis a tálibok)

bebizonyították, hogy Afganisztánban nincs demokrácia, és az országot érintő döntések Washingtonban születnek.

Az öngyilkos akciók nem korlátozódnak Afganisztánra és Irakra, ugyanis a merénylők tisztában vannak azzal, hogy a leghatásosabban az ellenség hátszágában lehet lecsapni. A 2004-es madridi és a 2005-ös londoni merényletek egyrészt konkrétan a spanyol és a brit, másrészt általában véve az európai közvéleményt célozták meg. A szándék mindkét merényletsorozatnál egyértelmű volt: nyomást gyakorolni a kormányokra, hogy hívják haza katonáikat, a taktika pedig Spanyolország esetében sikerrel járt. A madridi merényletek megnövelték az iraki háborút ellenzők táborát, hozzásegítve a győzelemhez a jelenleg is regnáló Zapatero miniszterelnököt, aki hatalomra kerülése után nem sokkal kivonta a spanyol csapatokat Irakból. Az öngyilkos merényletekkel vívott pszichikai és fizikai hadviselés tehát egyszerre folyik az érintett ázsiai országok és a külföldi hadseregeket küldő államok területén is.

Az iszlamisták számára létszükség az alsóbb társadalmi rétegek megnyerése, ezért a szegények védelmezőjeként tünteti fel magát. A tálibok a 2005-ös afganisztáni választások idején pénzt követeltek a gazdag haduraktól, míg a szegény marxista jelölteket minden további nélkül hagyták indulni a választásokon.⁴⁰ Pakisztánban pedig a helyi tálibok kihasználják a társadalmi osztályok – különösen földtulajdonosok és a szegényparasztok – között húzódó éles ellentétet, illetve, hogy a különböző kormányok képtelenek voltak egyrészt biztosítani az alapvető egészségügyi ellátást és oktatási feltételeket, másrészt, hogy a mai napig nem hajtottak végre átfogó földreformot⁴¹. Ebből adódóan a tálibok nemcsak agitálnak a földesurak ellen, hanem meg is sarcolják őket. Ezen felül az elűzött földbirtokosok elkobzott terményeiből befolyt jövedelem egy részét a nincsteleneknek adják, sőt fel is fegyverzik földműveseket, hogy ők legyenek a tálibok meghosszabbított keze⁴², terrorizálva az ott maradt földesurakat. Feltételezhető azonban, hogy a szegényebb rétegekből jövő iszlamisták „osztályöntudata” csupán látszat, csak egy eszköz arra, hogy minél nagyobb támogatottságot biztosítsanak maguknak a lakosság körében.⁴³

⁴⁰ Katona Magda: Az erószak új hulláma Afganisztánban. In: Új Honvédségi Szemle, 2006/2.

http://www.hm.gov.hu/hirek/kiadvanyok/uj_honvedsesegi_szemle/az_eroszak_uj_hullama_afganisztanban

⁴¹ Jane Perlez, Pir Zubair Shah: Taliban Exploit Class Rifts in Pakistan. In: New York Times, 16-04-2009.

<http://www.nytimes.com/2009/04/17/world/asia/17pstan.html>

⁴² Jane Perlez, Pir Zubair Shah: Landowners Still in Exile From Unstable Pakistan Area. In: New York Times, 27-07-2009. http://www.nytimes.com/2009/07/28/world/asia/28swat.html?_r=1&hp

⁴³ Katona Magda: Pakisztán választások után, Budapest: 2008, Katona Magda: A politikai pártstruktúra kialakulása Afganisztánban, BudapestÉ 2009, MTA doktori disszertáció

Mint már említettük, a támadások üzenetei több rétegűek. A nyilvánvaló üzenetek és szándékok mellett minden esetben le kell ásunk a mélyebb rétegekben rejlő okokhoz. A merényletek nyílt és burkolt üzenetei számos esetben nemcsak nem állnak egymással összhangban, de ellentétesek.

A támogatottság megszerzése érdekében bizonyos esetekben az iszlamisták még a felelősséget sem vállalják az általuk elkövetett merényletért. Jó példa erre a 2009. november 13-i, a pakisztáni titkosszolgálat peshawari központja ellen végrehajtott robbantás. A merénylet után az afganisztáni al-Kaida parancsnok, Mustafa Abu Jazíd tagadta, hogy a szent harcosok állnának a támadás mögött, mert ők csak a hadsereg, a biztonsági erők és a hírszerzés embereit támadják. Jazíd azt állította, hogy az istentelen pakisztáni állam támogatását élvező Blackwater cég és más bünszervezetek, továbbá a titkosszolgálat állnak a civileket ért támadások mögött, mert ők azok, akik az elnyomottak vérért ontják Svát, Észak- és Dél-Vazírisztán, Badzsaur, Mohmand, Khaibar, Orakzaí törzsi ügynökségeken és másutt, a kormány pedig a szent harcosokra próbálja rákenni a merényleteket.⁴⁴ Az igazság természetesen szöges ellentétben áll az al-Kaida parancsnok szavaival, ugyanis a tálibok célpontjai közé nemcsak az elnyomószervezetek tartoznak, hanem ugyanúgy az Avámí Nemzeti Párt képviselői és szegény aktivistái, valamint a tálibellenes milíciákat (laskar) szervező törzsi vezetők is.⁴⁵ Ezen felül, a fegyveres erők elleni merényleteknél is többségben vannak a civil áldozatok.

Maga, az iszlamizmus egy összetett ideológiai irányzat, sokfajta eszméből merít, illetve tevődik össze. A nyugati gondolkodók nem is mindig látnak tisztán ezzel kapcsolatban. Egyik ilyen tévedésük az úgy nevezett konkordizmus elmélete, mely szerint egyrészt a merev baloldaliakból, illetve társadalom felfogással rendelkezőkből lehetnek iszlamisták, másrészt a baloldali nézetek és a radikális iszlámértelmezés kölcsönösen hatnak egymásra. A konkordizmus hívei itt utalás tesznek a palesztin radikálisokra, valamint a Tálibán mozgalom heterogén összetételére. Ennek értelmében kihangsúlyozzák egyrészt, hogy a Fatah baloldali szárnya meglehetősen közel állt a Hamaszhoz, másrészt, hogy a tálibok soraiban is voltak baloldali

---

⁴⁴ Bill Roggio: Suicide bomber targets Pakistani intelligence headquarters in Peshawar. In: The Long War Journal, 13-11-2009. http://www.longwarjournal.org/archives/2009/11/suicide_bomber_target_3.php

⁴⁵ Bill Roggio: Taliban kill Bajaur opposition leader, target Peshawar leader. In: The Long War Journal, 15-11-2009. http://www.longwarjournal.org/archives/2009/11/taliban_kill_bajaur.php

gondolkodásúak, azonban a konkordizmus elmélete az általunk vizsgált térségekben nem helytálló.

Az iszlamizmus és a baloldaliság között nem mutatható ki ideológiai átfedés, nincs ideológiai kölcsönhatás, mert mind a Fatah-Hamasz kapcsolat esetében, mind pedig a táliboknál csak egyes baloldali személyek egyéni döntéseiről volt szó, és mindössze néhány pragmatikus szövetség kötött. Nem beszélve arról, hogy az iszlamisták a baloldaliakat hamar felmorzsozták, elidegenítették maguktól anélkül, hogy egyáltalán hatottak volna rájuk. A muzulmán radikálisok csak felhasználták a baloldaliakat a minél nagyobb támogatottság megszerzésének érdekében, és ezt is csak a mozgalmuk kezdeti szakaszában tették. A későbbiekben a baloldali gondolkodásúak vagy önként hagyták el a szervezetet, felismerve, hogy az iszlamista eszmevilág távol áll a baloldaliságtól, vagy pedig meggyilkolták őket a vallási szélsőségek.

Az afganisztáni és a pakisztáni iszlamista mozgalmak több szempontból is eszközök az őket mozgató gazdasági és politikai hatalmak kezében. Megvizsgálva az iszlamisták társadalomkritikáját arra a következtetésre juthatnánk, hogy problémafelvetés tekintetében az iszlamizmus közel áll az antiimperialista szemlélethez. Az antiimperialista vonások ahhoz a 20. század közepén élt és alkotott Szajjíd Qutbhoz köthetők, aki a marxizmus mellett erősen támadta a kapitalizmust, ennek kapcsán pedig az imperializmust⁴⁶, és akinek az eszmevilágából az iszlamisták sokban merítettek.

Azonban az iszlamisták csak szavakban antiimperialisták, valójában a közép-ázsiai szénhidrogénkészletek megszerzésében érdekelt nemzetközi konzorciumok olcsó előőrsei.⁴⁷ Egy tervezett gázvezeték indulna ugyanis Türkmenisztánból, majd Heráton és Kandaháron keresztül érkezne meg Karacsíba, az iszlamisták szerepe pedig abban állt, hogy előkészítsék a terepet a nemzetközi nagyvállalatoknak. Ezt látszik alátámasztani az a tény, hogy az iszlamista hatalomátvételt megelőzően a Kandahárból induló tálibok gyorsan elfoglalták Herátot, ami azért furcsa, mert a város pastun-tadzsik vegyes lakosságú. A népesség összetétele tehát nem a táliboknak kedvezett, ennek ellenére fontosnak tartották mihamarabb elfoglalni a várost. Az iszlamisták és a perzsa-öböli szénhidrogének iránt érdeklődő multinacionális konszernek közötti kapcsolatra Irak példáját is fel lehetne hozni, ahol bizonyíthatóan csak Szaddám Husszein bukása után jelent meg az al-Kaida. Röviden szólva, az

⁴⁶ Rostoványi Zsolt: Az iszlám világ és a Nyugat, Corvina Kiadó, Budapest, 2004, p.120.

⁴⁷ Katona Magda: Hat évvel a bonni konferencia után: merre tart Afganisztán? In: Külügyi Szemle, 2007/4, p.84.

iszlamisták nemhogy nem antiimperialisták, hanem épp ellenkezőleg, a gazdasági társaságokhoz való minél szorosabb kapcsolat és függés kialakításának érdekében tevékenykednek.

Az iszlamista fegyveresek nemcsak a nagyvállalatok gazdasági játszmáinak eszközei, hanem a térségben érdekelt országok politikai manővereiben is szerepet kapnak. A milicisták egyrészt az unipoláris világtól való függést erősítik, másrészt a többpólusúvá alakuló világ hatalmi játszmáinak a bábjaivá válnak. Ennek tetten érésére a legjobb példa Afganisztán, ahol többek között Oroszország, az Egyesült Államok, Irán és Pakisztán is érdekelt.

Az ideológiai motívumok, nyílt és burkolt vagy többretegű politikai célok, üzenetek mellett igen fontos tényező az öngyilkos merényletek geopolitikai beágyazottsága nemcsak a nacionalista, de az iszlamista szervezetek esetén is. Irán (Hezbollah, Tamil Tigrisek, Hamasz, PKK, Ansár ul-Iszlám) és Pakisztán képez ilyen szervezeteket (a Haqqáni-hálózat, Laskar-i Tajjiba, Laskar-i Dzsangvi), illetve az ott megtelepedő al-Kaida, ahol megszűnt működni az állam (a Tahrík-i Tálibán-i Pákisztán a pastun törzsi ügynökségeken Afganisztán és Pakisztán határán, Jemenben, Szomáliában vagy a Szaharában). Nemcsak egyes országok infrastruktúráját, gazdasági függetlenségét vagy politikai stabilitását, de a régió országainak viszonyrendszerét is célozzák, a 2008. novemberi mumbai merénylettel az indiai-pakisztáni enyhülésnek, a 2008. júliusi, a kabuli indiai nagykövetség elleni merénylettel az afgán-pakisztáni viszony elmélyülésének igyekeztek gátat vetni.

Öngyilkos merénylők és nacionalisták

A nemzeti kisebbségek, az országtól megfosztott nemzetek (kurdok), valamint az anyanemzetektől megfosztott többség (pastunok) által létrehozott nacionalista szervezetek szeparatista, vagy autonómiát megcélzó törekvése minden esetben a saját, önálló állammal rendelkező többségi társadalomtól elszenvedett sérelmekből fakad, ezek a sérelmek pedig részben arra vezethetők vissza, hogy a kormány nem fejleszti a kérdéses nemzetiségi területeket, magára hagyva, sőt sokszor elnyomva az ott élő kisebbséget.

Az iszlamistákhoz hasonlóan a világi nacionalista szervezetek is céljaik elérése érdekében számos alkalommal nyúltak az öngyilkos terrorizmus eszközához. Mégis hiba lenne egy kategóriába sorolni az iszlamista,

különösen az al-Kaidával kapcsolatban álló iszlamista csoportok és a világi nacionalista szervezetek által elkövetett öngyilkos támadásokat. Az alábbiakban egyrészt azoknak a nacionalista szervezeteknek⁴⁸ a célpontjait vizsgáljuk meg, amelyek szeparatista törekvésük során többször is végrehajtottak öngyilkos merényleteket. Másrészt, a célpontok, valamint az elkövetés módját illetően rávilágítunk azokra a hasonlóságokra és különbségekre, amelyek a nacionalista csoportok és az iszlamista szervezetek által elkövetett öngyilkos merényletek között fellelhetőek. Végezetül pedig szeretnénk kitérni a világi nacionalista és az iszlamista fegyveresek közötti kapcsolatra, illetve viszonyra, regionális szinten vizsgálva az összefüggéseket.

A palesztin nacionalista és iszlamista terrorszervezetek által elkövetett öngyilkos merényletek legtöbb esetben a civil járókelők, járműveken utazók alkotta puha célpontok ellen irányultak. A puha célpontok elleni merényleteket kizárólag izraeli területeken, izraeli civileket megcélözva követték el, míg az izraeli kemény célpontok (rendőrök, határőrök, katonák) elleni támadások jórészt a megszállt területeket képező Gázai övezetben és a Nyugati parton, illetve Jeruzsálem környékén történtek.

A kurd szeparatista mozgalom sok szempontból, többek között a szeparatista harc folyamán alkalmazott módszerek tekintetében is rendkívül fragmentált. Kizárólag Törökországra és Irakra fókuszálva meg kell jegyezni, hogy a függetlenedési törekvések során más eszközöket alkalmaztak a törökországi és másokat az iraki kurd szervezetek. Ez alól az öngyilkos merényletek végrehajtása sem kivétel, ugyanis míg Törökországban a nacionalista (marxista) szervezetek, addig Irakban a kurd iszlamista fegyveresek hajtották végre az öngyilkos akciókat. Törökországban két marxista kurd párt, elsősorban a Kurd Munkáspárt, kisebb részben pedig a Forradalmi Népi Felszabadító Párt/Front követték el öngyilkos merényleteket túlnyomórészt rendőrök, katonák, valamint a török hírszerzés, a MIT dolgozói ellen. Ezzel szemben Irakban a mérsékelt baloldali nézeteket valló vezető világi nacionalista pártok, a Kurd Hazafias Unió, valamint a Kurd Demokrata Párt nem hajtottak végre ilyen típusú támadásokat sem Szaddám Husszein alatt, sem a diktátor bukása után. Irakban a kurd szervezetek közül a 2001-ben alapított, az al-Kaidával szoros kapcsolatot fenntartó iszlamista Anszár Ul-

---

⁴⁸ a palesztin nacionalista szervezetek (Népi Front Palesztina Felszabadításáért, Al-Aksza Mártírjainak Brigádja, Tanzim), a törökországi marxista kurd csoportok (Kurd Munkapárt, Forradalmi Népi Felszabadító Párt/Front), a Srí Lanka-i Tamil Tigrisek és az iráni Szisztán-Beludzisztán tartományban működő Dzsundullah

Iszlám követett el több alkalommal is öngyilkos merényletet, támadva többek között az iraki kurd szekuláris nacionalista pártok tagjait is.

A fénykorukban saját légierejével, hadi flottával és katonai hírszerzéssel is rendelkező Tamil Tigrisek közel 30 éven át tartó függetlenségi harcuk során csaknem 300 öngyilkos merényletet hajtottak végre jórészt kemény célpontok ellen, beleértve Rajiv Gandhi indiai miniszterelnököt, valamint számos Srí Lanka-i politikust – köztük Chandrika Kumaratunga miniszterelnököt – és magas rangú katonatisztet. A Tigriseket kezdetben a tamil lakosság egy része jelentősen támogatta még annak ellenére is, hogy a terrorszervezet erőszakos úton fokozatosan kiiktatta a többi tamil fegyveres csoportot, valamint a mérsékelt politikai pártokat. Az általuk elfoglalt területeken a tamil szélsőségesek államot alkottak az államban, többek között saját bankrendszerrel és bírósággal egyetemben. Azonban rendszeresen terrorizálták a lakosságot, élő pajzsként használva fel a saját népüket a szingaléz hadsereggel szemben. Halállal büntették azokat, akik meg akartak szökni a fennhatóságuk alatt lévő területről, melynek során öngyilkos robbantást is végrehajtottak a harcok elől menekülő tamil civilek ellen.⁴⁹

A Dzsundullah

Számos, korábban szekuláris nacionalista, sőt baloldali szervezet taktikai együttműködést alakított ki az iszlamistákkal. Ez a jelenség főleg Palesztinában figyelhető meg. Az iráni Dzsundullah ellenkező pályát futott be. Míg korábban az al-Kaidához kötődött és vallási alapon lépett harcba a síita teokrata iráni állam ellen, ma már beludzsi nacionalista arculattal bír. Ám módszereit magával hozta korábbi politikai büvköréből, nem egy militánsát még al-Kaidás táborokban képezték ki. 2007-től alakmaz Iránban öngyilkos merényleteket, paradox módon azóta, amióta szakított azokkal, akikről ezt a módszert elsajátította. A nacionalista és az iszlamista szervezetek öngyilkos akcióiban hasonlóságot éppúgy fel lehet fedezni, mint különbséget, azonban le kell szögezni, hogy a különbségek dominálnak.

Hasonlóság gyanánt az öngyilkos merényletek célpontjait lehetne felhozni, ugyanis mind az iszlamista, mind a szekuláris nacionalista szervezetek elsősorban a kemény célpontok közé sorolható hatósági személyeket, valamint a fegyveresen védett objektumokat támadják. Ugyanakkor fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy ez alól a palesztin

---

⁴⁹ Suicide blast kills 17 fleeing civilians: Sri Lankan government. In: ABC News, 20-04-2009. <http://www.abc.net.au/news/stories/2009/04/20/2547844.htm>

nacionalista és iszlamista csoportok kivételt képeznek, ugyanis a Népi Front Palesztina Felszabadításáért, az al-Aqsza Mártírjainak Brigádja, a Tanzim, illetve a Hamasz és a Palesztin Iszlám Dzsihád öngyilkos támadásai elsősorban a megszállt területeken kívüli, izraeli nagyvárosokban élő puha célpontok (civilek) ellen irányultak.

Az al-Kaidához kötődő iszlamisták és a világi nacionalisták öngyilkos támadásai közötti különbségeket markánsan lehet megragadni. A nacionalista szervezetek öngyilkos merényleteinek mások a céljaik, mint az iszlamisták által elkövetett támadásoknak. A nacionalisták elsősorban a lakosság támogatását akarják megszerezni, nem pedig elidegeníteni a civileket, ebből adódóan kerülnek a szimultán merényleteket és a fegyveres támadást az öngyilkos merénylettel ötvöző Mumbai-típusú akciókat, valamint az olyan támadásokat, amik az ország infrastruktúrájának a szétrombolását célozzák meg. Az ilyen jellegű – iszlamistákra jellemző – merényletek célja egyrészt az, hogy minél több ember veszítse életét, vagy sebesüljön meg, másrészt pedig, hogy az ország középkori állapotokba legyen a szó szoros értelemben visszabombázva, lerombolva azokat a fejlesztéseket és vívmányokat, amiket az ellenségnek tekintett kormánynak sikerült elérni. Természetesen a nacionalista szervezetek öngyilkos merényleteinél is lehet találni az áldozatok maximalizására történő kísérleteket, olyan esetekben például, amikor a robbanószerkezetbe minél több szöveget, vagy más hegyes és éles tárgyat raknak azért, hogy minél többen sérüljenek, vagy haljanak meg a robbanáskor, ugyanakkor a legpusztítóbb, a legnagyobb emberi és anyagi áldozatot követelő öngyilkos merényleteket iszlamista szervezetek hajtották végre.

Egy adott országon belül az iszlamista szervezetek és a nacionalista szervezetek közötti kapcsolat az eltérő politikai célokból kifolyólag általában véve feszültségektől terhes. Ez azonban nem zárja ki a pragmatikus, ad hoc jelleggel megkötött szövetségeket, amit azonban tévedés lenne a már korábban említett konkordizmus elmélet igazolásának tulajdonítani. Az iszlamista és a baloldali szekuláris nacionalista ideológia között nincs átjárás, a két eszme nem hat egymásra, az iszlamista és a baloldali nacionalista szervezetek között mindössze a közös ellenséggel szembeni taktikai szövetségek köttetnek. Az ilyen típusú szövetségre a legjobb példa a palesztin iszlamista és szekuláris nacionalista csoportok közötti együttműködés az öngyilkos merényletek végrehajtása terén. A 2000-ben kitört második intifáda során több öngyilkos merényletet a nacionalista szervezetek és az iszlamisták közösen követtek el, ez az együttműködés azonban csak az Izrael meggyengítését célzó

merényletek minél hatékonyabb végrehajtására korlátozódott, az eltérő világnézetekre vonatkozóan viszont semmilyen közeledés nem volt figyelhető.

A regionális összefüggéseket vizsgálva, arra a következtetésre juthatunk, hogy a nacionalista merényletek sem képezik többé adott ország belpolitikai problémáját, inkább regionális geopolitikai kontextusban helyezkednek el. A szembenálló regionális vetélytársak egymás nacionalistáit, majd iszlamistáit képezik ki és ösztönzik e radikális merényletek elkövetésére.

A Kurd Munkáspárt terroristái a Hezbollah uralta Bekaa-völgyben a Hezbollah aktivistáival együtt tanultak iráni kiképzőktől, az öngyilkos merényleteket ugyancsak alkalmazó iszlamista kurd Anszár Ul-Iszlám öngyilkosai pedig iráni táborokban részesültek kiképzésben.

A pakisztáni iszlamisták Quettában a síita hazarák ellen hajtottak végre öngyilkos merényleteket, felekezeti zavargásokat indukálva, aminek a levét azonban a beludzs nacionalisták itták meg, akik ugyan számos esetben alkalmaztak partizán módszereket – felrobbantva gázvezetékeket, megtámadva pakisztáni rendőrörsöket –, de öngyilkos merényleteket először az iráni Dzsundullah követett el. A Dzsundullah merényleteit a kitűnő tervezés, a koncepciózus politikai célok, a kiemelt jelentőséggel bíró, általában magas pozícióban lévő, erős fegyveres őrséggel védett célpontok megtámadása – például az iráni Forradalmi Gárda magas rangú tisztjei – és az igen pontos végrehajtás jellemzi.

A pastun nacionalisták nem követnek el sem klasszikus partizán, sem öngyilkos merényleteket, mert az ő pártjaik – különösen a gandhi, Ghaffar Khán-i örökséget vállaló Avámí Nemzeti Párt – ezeket elvből ellenzik, mi több a pastun nacionalisták a hagyományos törzsi vezetőkkel együtt az iszlamisták által végrehajtott öngyilkos támadások célpontjai közé tartoznak, hogy a mérsékelt nacionalizmust kiszorítsa az eszközként jobban felhasználható, instrumentalizálható iszlám szélsőségesség. Ennek fenntartása azon nagyhatalmaknak is érdeke, akik ellen irányul, hiszen a fenntartható ellenségkép tágabb geostratégiai érdekeket jusztfikál vagy fel el. Ez az eszköztárú iszlamizmus azonban olyan Gólemnek bizonyult, amely csapást mér teremtményére és messze túlterjedt az ellenőrizhetőség és fenntarthatóság keretein.

Felhasznált irodalom

Asad, Talal: *On Suicide Bombing*, Columbia University Press, New York: 2007

Bloom, Mya: *Dying to Kill: The Allure of Suicide Terror*, Columbia University Press, New York: 2005

Gambetta, Diego: *Making Sense of Suicide Missions*, Oxford University Press, New York: 2005

Gunaratna, Rohan: "Al Qaeda's ideology" In: Hudson Institute - *Current trend in Islamist ideology* vol. 1, 19-05-2005.
<http://www.futureofmuslimworld.com/research/detail/al-qaedas-ideology>

Hafez, M. Mohammed: *Manufacturing Human Bombs: The Making of Palestinian Suicide Bombers*, United States Institute of Peace Press, Washington: 2006

Hafez, M. Mohammed: *Suicide Bombers in Iraq: The Strategy and Ideology of Martyrdom*, United States Institute of Peace Press, Washington: 2007.

Jayasekara, Shanaka: "Tamil Tiger Links with Islamist Terrorist Groups", *International Institute for Counter-Terrorism*
<http://www.ict.org.il/Articles/tabid/66/Articlsid/277/Default.aspx>

Katona, Magda: "Az erőszak új hulláma Afganisztánban", *Új Honvédségi Szemle*, 2006/2. pp. 24-33.
http://www.hm.gov.hu/hirek/kiadvanyok/uj_honvedsesegi_szemle/az_eroszak_uj_hullama_afganisztanban

Katona, Magda: "Hat évvel a bonni konferencia után: merre tart Afganisztán?" *Külügyi Szemle*, 2007/4, p.72-122.

Katona, Magda: *Pakisztán választások után*, Budapest: 2008,

Katona Magda: *A politikai pártstruktúra kialakulása Afganisztánban*, Budapest 2009, MTA doktori disszertáció

Kis-Benedek, József: "Az öngyilkos terrorizmus, mint stratégiai fegyver", *Felderítő Szemle*, 2004/2, pp. 74-83.

Kroupenev, Artem: "Radical Islam in Chechnya", *International Institute for Counter-Terrorism*, 23-01-2009.
<http://www.ict.org.il/Articles/tabid/66/Articlsid/636/currentpage/1/Default.aspx>

Kurz, W. Robert–Bartles, K. Charles: "Chechen suicide bombers", *Journal of Slavic Military Studies*, 2007, pp. 529-547.
<http://fmso.leavenworth.army.mil/documents/Chechen-Suicide-Bombers.pdf>

Moghadam, Assaf: *The Globalization of Martyrdom: Al Qaeda, Salafi Jihad, and the Diffusion of Suicide Attacks*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore: 2008

- Nikonov, D.: *Suicide as a Weapon*, Ios Press, Inc., Washington: 2007
- Oliver, Marie Anne-Steinberg, Paul: *The Road to Martyrs' Square: A Journey into the World of the Suicide Bomber*, Oxford University Press, New York: 2005
- O'Neill, Brian: "AQAP a rising threat in Yemen", *CTC Sentinel*, April 2009, Vol. 2, Issue 4, pp. 17-19. <http://www.ctc.usma.edu/sentinel/CTCSentinel-Vol2Iss4.pdf>
- Pape, Robert: *Dying to Win: The Strategic Logic of Suicide Terrorism*, Random House, New York: 2005
- Pedahzur, Ami: *Suicide Terrorism*, Polity Press, Cambridge: 2005
- Perlez, Jane-Shah, Zubair Pir: "Taliban Exploit Class Rifts in Pakistan", *New York Times*, 16-04-2009. <http://www.nytimes.com/2009/04/17/world/asia/17pstan.html>
- Perlez, Jane-Shah, Zubair Pir: "Landowners Still in Exile From Unstable Pakistan Area", *New York Times*, 27-07-2009. http://www.nytimes.com/2009/07/28/world/asia/28swat.html?_r=1&hp
- Razaque, Russell: *Human Being to Human Bomb: Inside the Mind of a Terrorist*, Totem Books, London: 2009
- Reuter, Christoph: *My Life Is a Weapon: A Modern History of Suicide Bombing*, Princeton University Press, New Jersey: 2006
- Roggio, Bill: " Hamas and al Qaeda-linked group clash in Gaza", *The Long War Journal*, 14-08-2009. http://www.longwarjournal.org/archives/2009/08/hamas_and_al_qaeda_1.php#ixzz0OEihQy8c
- Roggio, Bill: "Al Qaeda opens new training camp in Yemen", *The Long War Journal*, 13-11-2009. http://www.longwarjournal.org/archives/2009/11/al_qaeda_opens_new_t.php
- Roggio, Bill: "Suicide bomber targets Pakistani intelligence headquarters in Peshawar", *The Long War Journal*, 13-11-2009. http://www.longwarjournal.org/archives/2009/11/suicide_bomber_target_3.php
- Roggio, Bill: "Taliban kill Bajaur opposition leader, target Peshawar leader", *The Long War Journal*, 15-11-2009. http://www.longwarjournal.org/archives/2009/11/taliban_kill_bajaur.php
- Rostoványi, Zsolt: "A terrorizmus és a globalizáció" In: *Válaszok a terrorizmusra, avagy van-e út az afganisztáni „vadászattól” a fenntartható globalizációig*. SVKH – Chartapress, Budapest, 2002, p.71-83.
- Rostoványi, Zsolt: *Az iszlám világ és a Nyugat*, Corvina Kiadó, Budapest: 2004
- Rostoványi, Zsolt: *Együttélésre ítelve*, Corvina Kiadó, Budapest: 2006

Sárkány, István: "Terrorizált civilizáció, civilizált terrorizmus", *Katonai Biztonsági Hivatal, Szakmai Szemle*, 2008/1, pp. 81-87.

Shahzad, Saleem Syed: "Taliban ideology echoes in the valley", *Asia Times Online*, 03-02-2009.

http://www.atimes.com/atimes/South_Asia/KB03Df02.html

Shay, Shaul: *The Shahids: Islam and Suicide Attacks*, Transaction Publishers, New Jersey: 2004

Spedl, Bianka: "A síita mártírtudat gyökerei és átalakulása a libanoni polgárháborúban: a Hezbollah példája" *Kül-Világ*, II. évfolyam 2005/2-3, pp. 51-71.

Stern, Jessica: *Terror in the Name of God: Why Religious Militants Kill*, Harper Collins Publishers, New York: 2003

Vincze, Hajnalka: "Az Európai Unió az «új típusú» terrorizmus kihívásával szemben" In: *Válaszok a terrorizmusra II. Mágustudió*, Budapest, 2006, p.115-141.

"Suicide blast kills 17 fleeing civilians: Sri Lankan government", *ABC News*, 20-04-2009. <http://www.abc.net.au/news/stories/2009/04/20/2547844.htm>